

הרב משה אהרן סלושץ. בביאור אין כרמלית בכלים

הטעם הזה לא איכפת לנו בין אם היד סמוכה לקרקע תוך שלשה או שהיא גבוהה למעלה משלשה. אבל יש מקום לדון אם כוונתו של הרשב"א פה זהה לסברתו של הרשב"א שהרשב"א עצמו מביאו למעלה בדף ה' ע"א (בסוף הקטע של ד"ה ידו של אדם) וז"ל: "ומצאתי לראב"ד ז"ל בעירובין פרק המוציא תפילין שהקשה בשם הראשונים ז"ל ידו היכי דמי אי למטה משלשה מאי איריא משום דהויא כארבעה על ארבעה הא כל פחות משלשה לא בעיא הנחה אלא (על) גבי משהו ואי למעלה משלשה הויא ליה כרמלית ואי למעלה מעשרה להוי רשות היחיד כעמוד, ותירץ הוא ז"ל שאין אדם חולק לעצמו רשות ותדע לך שהרי למדנו ממשא בני קהת שהמוציא משא למעלה מעשרה חייב הרי שאין דנין באדם דין עמוד בלמעלה מעשרה וכן אין דנין בו דין כרמלית ולא מקום פטור לפי שהוא נע ונד וזה ראייה למה שכתבתי אני למעלה וכבר זכיתי לומר כדבריו" עכ"ל. (ומה שכתב "וכבר זכיתי לומר כדבריו" מן הסתם כונתו למה שכתב בדף ה' ע"א בסוף הקטע של ד"ה הא דאמרינן), ועיי' גם בתוספות רי"ד בדף ק"ב. (בקטע ד"ה ה"ג).

אם נאמר שהטעם שמזכיר בדף ה' בשם הראב"ד "לפי שהוא נע ונד" דומה, או מתקרב, לטעם שכתב בדף ז' שמה שעומדין להסתלק ואינן עשויים להתעכב שם אלא לשעה אין חולקין רשות לעצמן. א"כ צריכים היינו לקבל בסברא זו גם את הטעם להא דאין כרמלית בכלים, וזה הא אי אפשר, שהרי הראב"ד עצמו הא מביא ראיה לסברא שלו שכמו שלמדנו ממשא בני קהת שאין דנין באדם דין עמוד בלמעלה מעשרה כן אין דנין בו דין כרמלית ולא מקום פטור (לפי שהוא נע ונד) והרי ממקום שבאת אתה למד שאין דין כלים כדין אדם ובעלי חיים, דאדם ובעלי חיים הא לא דנים בהם דין עמוד בלמעלה מעשרה

שבת דף ז'.

גמ' "אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא לבינה זקופה ברה"ר וזרק וטח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה ג' דלא דרסי לה רביס אבל היזמי והיגי אע"ג דלא גביהי ג' וחייא בר רב אמר אפילו היזמי והיגי אבל צואה לא ורב אשי אמר אפילו צואה".

וז"ל הרשב"א "אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה שלשה וכו' אבל הזמי והיגי אע"ג דלא יהיה שלשה פי' משום דלא דרסי בה רביס. קשיא לי והא רבא הוא דאמר בפרק המצניע המוציא פירות ברה"ר למטה משלשה ביד חייב משום דכל שסמוך לקרקע בתוך שלשה כקרקע דמי ויד הא לא דרסי בה רביס. וי"ל דהא דאמרינן אבל הזמי והיגי לאו סיומא דמימרא דאביי ורבא הוא אלא אנן הא דקאמרינן ומסקינן בה הכי. ואינו מחוור, אלא מסתברא שלא אמרו אלא בדברים שדרך העולם להניחם ולהשליכם ברה"ר הזמי והיגי וכיוצא באלו שהן מושלכין ברשות הרבים ואינן עומדים להסתלק והלכך כיון שמונעין את הרבים מלדרוס שם אין שם רשות הרבים באותו מקום שאין דין רשות הרבים אלא במקום המוכן לדריסת רביס. אבל אוכלין שאינן עשויין להתעכב שם אלא לשעה אין חולקין רשות לעצמן אלא עומדין הן ברשות ובטלים לגבי הרשות. ותדע לך דהא אפילו כלי גבוה משלשה ועד עשרה אינו חולק רשות לעצמו ולהיותו ככרמלית דכל שהוא עומד בתוך אורח הרשות אינו חולק רשות לעצמו וטעמא כדאמרינן וה"ה והוא הטעם כאן כנ"ל עכ"ל.

מתירוצו של הרשב"א למדנו שהטעם שאין כרמלית בכלים (וה"ה באוכלים) הוא משום שאינם עשויים להתעכב במקומם, ושה"ה והוא הטעם לענין ידו של אדם הסמוכה תוך שלשה לקרקע. לכאורה לפי

לעשותם רה"י, ואילו כלי כן נעשה רה"י, כגון
הא דטרסקל אליבא דר"י ב"ר יהודה (דף ה').
וכן היא גמרא ערוכה בדף ח' ע"א גבי היתה
קופתו מונחת ברה"ר.

ועוד דלכאורה יש מקום לתמוה על
הרשב"א (של דף ז') מדוע הקשה מהא דרבא
בפרק המצניע ולא הקשה מגופא דמתני' דנתן
לתוך ידו של עני חייב. אלא על כרחך צריך
אתה לומר שרק משום שתוך ג' לקרקע
נחשבת היד עצמה כקרקע של הרשות ולפיכך
התקשה בזה הרשב"א דא"כ לבטול מינה שם
רה"ר כיון דלא דרסי בה רבים (ולקמן יבואר
יותר), אבל בלמעלה מג' היה פשיטא ליה
לרשב"א שידו של אדם לא הויא אלא מקום
בעלמא בתוך הרשות ושלא מתבטלת ממנה דין
הרה"ר, ומטעמא מאי אם לא משום הא דכתב
הוא בעצמו בדף ה' בשם הראב"ד, א"כ אתה
רואה שבדברי הראב"ד לא היתה מתורצת
קושיתו כאן.

לפיכך, נראה דהטעם דניידי שכתב בשם
הראב"ד לגבי אדם ובעלי חיים אינו קשור עם
הטעם שכתב הרשב"א עצמו (בדף ז'). כי מה
שכתב בשם הראב"ד אינו אמור אלא על אדם
ובע"ח דניידי בכח עצמם שאז אינם חולקים
רשות כלל, אבל הדומם יש כן בכוחו לחלוק
רשות. ניתן אף להטעים יותר את זה בתוספת
ביאור, דכיון שכל דין הרשות הרבים נעשה
בזה גופא שהמקום משמש להילוך רגלי אדם,
לפיכך אין לומר שהם, הנותנים את דין
הרה"ר, יחלקו רשות לבטל את דין הרשות
הרבים, ומאחר שהטעם שאדם אינו חולק
רשות הוא בגלל שהרשות משמשת להילוכו,
שורת הדין לומר שגם בעלי חיים יהיו כדין
האדם, דהא גם הם משתמשים עם הרשות
להילוכם. אבל כלים ואוכלין שבאותו מקום
שמניחים אותם שם הם עומדים וקיימים עד
שינטלו, יש בכוחם לחלוק רשות, ועל כן
בלמעלה מעשרה הם נעשים רשות היחיד,
ומה שבפחות מעשרה הם לא נעשים כרמלית
ותופס דין הרה"ר גם על גבם, הוא משום
שאינן אף פעם דרך חלוקת רשות למטה
מעשרה מכח עצמו, דרק רה"י חולקת רשות

מכח עצמה בלבד ע"י דין מחיצות י', אבל
בפחות מ' אין חלוקת הרשות נעשית אלא על
ידי ביטול דריסת הרבים מהקרקע שתחתיה
אבל לא מכח עצמי של הגובה, דהא בהזמי
והיגי וצואה יש מ"ד בגמרא שאפילו בפחות
משלשה (ופחות מג' הא אין לו דין גובה כלל,
דכארעא סמיכתא דמיא) מתבטל דין רה"ר
משום ביטול דריסת הרבים באותו מקום,
ואעפ"י שרב אשי מסיק דאפילו צואה הוי
רה"ר בפחות מג', אין זה אלא משום דס"ל
דאינו מונע את דריסת הרבים דדרסי עליה
בסנדליהון, וכמו שכתב שם רש"י (דמשמע
מרש"י דרב אשי לא פליג אלא במה שהמ"ד
הקודם אמר שעל צואה לא דרסי והוא חולק
עליו בזה וסובר שהאי טעמא דדרסי
בסנדליהון ישנו אפילו בצואה). אבל בגובה ג'
איתא התם אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא
שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים, ויש ללמוד
שכיון שכאותו מקום לא דרסי לה רבים אז
נפקע דין רה"ר מהקרקע שתחתיו ועל כן
נעשה אותו מקום כרמלית באם יש בו ד' על ד'
או מקום פטור באם אין בו ד' על ד'. נמצא
דעיקר דינא דלבינה גבוה ג' הוא כהפקעת שם
רה"ר מלמטה ע"י שנוצר מצב של מציאות
שלא דרסי לה רבים, ודין הכרמלית או
המקו"פ בא רק אח"כ כתוצאה (ולא מכח
עצמו), כלומר, לאחר שנפקע שם הרה"ר
מלמטה דינא הוא דכל שאינו רה"י ואינו רה"ר
אז אם יש בו דע"ד הוי כרמלית ואם אין בו
דע"ד הוי מקום פטור, ולקמן יתבאר עוד
בעניין זה. לפיכך כלים ואוכלין שיש בהם
טעמא שעומדים להסתלק ואינם עשויים
להתעכב במקומם, אז אעפ"י שגם הם יוצרים
מצב של מציאות שלא דרסי לה רבים, מ"מ
אינו נחשב שהמקום שתחתם נתפס על ידם
ליצור שם מציאות חדשה, כי מציאות זו אין
בה תורת קבע אפילו אם היא תמשך הרבה
זמן, כי טעמא שהם עומדים להנטל מועיל
שלא יהיה להם תפיסת מקום שם, ועל כן אין
בכח המצב הזה להפקיע את שם רה"ר
מתחתם, אבל בגבוהים עשרה הוא דין עצמי
לחלוק רשות, דאין רה"י נעשה מחמת הפקעת

שם הרה"ר אלא מחמת דין עצמי (מחיצות), אז דין עצמי זה יש גם באוכלין וכלים.

אכן אדם ובעלי חיים אין להם גם דין זה להיות מכח עצמם רה"י, כי מאחר שהרשות משמשת אותם להילוכם דינם להיות נחשבים כמקום בעלמא בתוך הרשות ולא כרשות עצמי מכח עצמם, ומבואר בר"ן בהא דא"ר חסדא נעץ קנה ברה"י כו', דאפילו ברה"י לא חשיב אדם רשות עצמה אלא הוא מקום בתוך הרשות.

ובמה שכתבתי שדין רשות היחיד הוא מכח עצמי ולא צריך שתקדים לו הפקעת שם רה"ר, הגם שגם פשוט כן בסברא, יש ג"כ להוכיח כן ממה שמצאנו בעמוד גבוה ט' ורבים מכתפין עליו (דף ח' ע"א) דהתם טעמא דהוי על גביו רה"ר הוא, דכיון דהרבים משתמשים בו לצורך הילוכם לא נפקע ממנו דין דריסת רבים, ואעפ"כ בגבוה עשרה נעשה רה"י, ומשמע ברא"ש סי' ט"ו דס"ל דאין הטעם משום דבגבוה עשרה לא חזו לכיתוף, אלא דהטעם הוא משום דנשתנה לרשות אחרת אם הוא יותר מעשרה, משמע דאעפ"י דאין שום סיבה שיהיה נפקע ממנו דין רה"ר דהא מטעמא דכיתוף היה עדיין ראוי שיהיה נטפל לרה"ר, מ"מ הוא משתנה להיות רה"י מכח עצמו אם הוא יותר מעשרה.

וע"ד זה יש לפרש דברי הרשב"א (בדף ה' ע"א כחלק האחרון של הקטע המתחיל הא דאמרינן) שכתב וז"ל "...אבל הכא למטה מעשרה כלומר ולמטה מעשרה דהוי רה"ר אין כלי חולק רשות לעצמו להיותו ככרמלית אלא בטל הוא לגבי הרשות..." דמה שכתב כאן שהכלי בטל לגבי הרשות, ניתן לכרויז עם מה שכתב בדף ז' "אבל אוכלין שאינן עשוין להתעכב שם אלא לשעה אין חולקין רשות לעצמן אלא עומדין הן ברשות ובטלים לגבי הרשות", וכבר ביארנו בהתחשב עם שאר דבריו שנאמרו שם באותו ענין, שכוונתו לומר שלמרות שלא דורסים על הכלי מ"מ הקרקע מתחתיו מיקרי מקום הראוי לדריסת הרבים כי בגלל שאין לו קביעות מקום שם אינו מפקיע

מהקרקע שתחתיו אם השם של מקום המוכן לדריסת הרבים. אולם לקמן יתבאר עוד ע"ד אחר שיש לנו בשני מקומות אלו ברשב"א שתי סברות שונות אלא שב' הסברות משלימות זו את זו.

והנה השפת אמת גבי אילן שעיקרו ברה"י כו' (דף ד' ע"ב) כתב לתרץ מה שהקשו תוס' (בסוף ד"ה באילן) על רש"י שפירש שדי נופו בתר עיקרו והוי כמונח ברה"ר על מקום ד', שהקשו התוס' על רש"י הא למעלה מג' לא הוי רה"ר, ותירץ השפ"א ד"ל דוקא בלבינה ע"ג קרקע כיון דמעכב הילוך הרבים בזה אמרינן דנפקע מתחתיו דין רה"ר ולפיכך אם רחב ד' הוי כרמלית ובפחות מד' הוי מקום פטור, אבל נוף או זיז היוצא בחלל רה"ר כיון דרבים בוקעים תחתיו ולא נפקע תחתיו דין רה"ר אפשר שאינו חולק רשות לעצמו. כלומר, כיאור דבריו הוא, שגם לבינה אינה חולקת רשות מצד עצמה (דכל פחות מ' טפחים אינו חולק רשות), אלא שנפקע תחתיה דין רה"ר משום שלא דרסי לה רבים, אבל אם תחתיה דרסי לה רבים הוי גם על גבה רה"ר, ואין השטח הגבוה למעלה מג' חולק רשות לעצמו. זו היא בעצם אותה סברא עצמה שכתבתי בביאור אין כרמלית בכלים וכמו שנתבאר לעיל דמה דהוי על גבי הכלי דין רה"ר הוא משום שמתחתיו לא נפקע דין דריסת הרבים. והשפ"א חוזר על אותה סברא גם הלאה על תוד"ה כאן (דף ה'). ומבאר שאפילו אם נאמר שמה שאין כרמלית בכלים היינו שמקום פטור מיהא הוי, וכשיטת הגהות אשר"י, מ"מ בטרסקל ביד העני הוי תוך הטרסקל רה"ר כיון דתחתיה רה"ר.

אומנם עפ"י דרכו של השפ"א, שהלך כאן כשיטת הגהות אשר"י, צ"ל דטרסקל שאינו ביד העני אלא מונח ע"ג קרקע, כן מבטל את דריסת הרבים ונפקע מתחתיו דין רה"ר, דאל"כ הא לסברתו היה צריך להיות על גביו רה"ר, אלא שאעפ"י שנפקע מהקרקע שתחתיו דין רה"ר מ"מ חכמים לא רצו לגזור כרמלית בכלים מאיזה טעם שהיה נראה להם

הלבינה יש בכוחו מצד עצמו לחלוק רשות ולהיות כרמלית, אלא דינא דהכרמלית הוא כתוצאה ממה שמהקרקע שתחת הלבינה נפקע דין רה"ר (ע"י מה דלא דרסי לה רבים).

אבל עכשיו נוסיף עוד דין שני, שכל שטח מסוים בחללו של רה"ר שלא דרסי עליו רבים חולק רשות להיות כרמלית מכח עצמו אפילו אם תחתיו כן דרסי רבים. כלומר, דאם יש שני שטחים בשני מפלסים זה על גבי זה, או אפילו אם יהיה השטח התחתון רה"ר גמורה והשטח העליון יהיה ג"כ תוך י' טפחים של אור הרה"ר שמתחתיו, מ"מ השטח העליון חולק רשות לעצמו ונעשה כרמלית או מקום פטור מצד עצמו. ואעפ"י שאילו היה מתבטל השטח העליון אז מקומו שם היה חוזר להיות אור הרה"ר, מ"מ עכשיו שיש שם שטח המסוים לעצמו הוא חולק רשות לעצמו וכיון שאין הרבים דורסים עליו דינו להיות כרמלית.

(ועיין עירובין ריש פרק כל גגות בתוד"ה במחיצות, שהביאו ב' שיטות בגג הכולט על מחיצות הבית, וה"ה זיזים הכולטים מן הכותל ויש בהם דע"ד דליכא גוד אסיק, אם נעשה למעלה כרמלית או מקום פטור. ועיין משנ"ב סי' שמ"ה סק"סו, ועד כאן לא נחלקו ב' השיטות אלא משום דהוי למעלה מי' מהקרקע אבל אם הוא תוך אורו עשרה לכו"ע נעשה כרמלית, ומאחר שכבר נעשה אותו מקום המסוים כרמלית נראה דלא פליגי כזה שיש להתחיל למרוד עוד אור עשרה טפחים חדשים מעל גבי הזיז).

לפיכך לבינה הגבוהה ג' ועומדת ברה"ר יש בה ב' צדדים להיות כרמלית. הצד האחד הוא משום שהיא מפקיעה מהקרקע שמתחתיה דין רה"ר (דנפקע שם דריסת הרבים) וכמו שנתבאר למעלה, ועוד צד שני יש לה להיות כרמלית, דאפילו אם לא היה נפקע מהקרקע שמתחתיה דין רה"ר, מ"מ הלבינה צריכה לחלוק רשות להיות על גבה כרמלית משום השטח החדש שעל גבה שהוא ג"כ מקום המסוים לעצמו ואינו לא רה"ר (דהא לא דרסי לה רבים) ולא רה"י, ושעל כן

וממילא מקום פטור מיהא הוי. אבל לפי מה שביאר הרשב"א שבכלי מאחר שעומד להתסלק לא נקבע מקומו ברה"ר, ובעמידת עראי של הכלי לא מקרי ביטול דריסת הרבים ולפיכך לא נפקע מתחתיו דין רה"ר, מובנת שיטת הראשונים — ובכללם גם הרשב"א עצמו — הסוברים שהכלי הוי כמקום בעלמא בתוך הרה"ר.

אולם לפיז צ"ע דא"כ היה צריך להיות דעת הרשב"א שנוף היוצא מאילן או זיז היוצא מכותל לתוך חלל רה"ר למעלה מג' יהיה על גביו רה"ר כיון שלא נפקע מתחתיו דין רה"ר, וכמו שכתב השפ"א, ובאמת שאין כן דעת הרשב"א לעיל בסוגיה של שדי נופו בתר עיקרו, אלא אם כן נתרץ בדוחק ששיטת הרשב"א היא שאעפ"י שגדיים בוקעים תחתיו מ"מ בני אדם לא מתכופפים כל כך ואינו ראוי לדריסת רבים וע"כ מתחתיו נפקע דין רה"ר, או דנימא דנפקע דין רה"ר מתחתיו משום דהוי כרה"ר מקורה.

אומנם יותר נראה לבאר דמה שכתב הרשב"א (בדף ה'). דלמטה מי' הרה"ר מבטל את הכלי, אינה אותה סברא עצמה שכתב לקמן (בדף ז'). להסביר שמה שלא נפקע רה"ר מתחת הכלי הוא בגלל שעומד להסתלק, אלא הן שתי סברות שונות וכל אחת משלימה את חברתה. דעד כאן הסברנו שמה שלבינה ברה"ר נעשית כרמלית הוא משום שכיון שמונעת דריסת רבים מהקרקע שתחתיה אז על ידי כן נפקע דין רה"ר מהקרקע שתחת הלבינה ומקבלת הקרקע דין כרמלית (או מקום פטור בדליכא ד'), וממילא נעשית כלבינה העומדת על קרקע של כרמלית, ולפי זה נתבאר שמה שאין כרמלית בכלים הוא משום שדין זה להפקיע את דין הרה"ר מהקרקע שמתחתיו לא אמרינן בכלים או באוכלין משום שהם עומדים להסתלק וכמש"כ הרשב"א (בדף ז' ע"א — וגם תראה שכל הסוגיה שם עוסק ללמדנו מתי כן ומתי לא נפקע דין דריסת הרבים מהקרקע). לפי ביאור זה יוצא שהאי דינא שהלבינה היא כרמלית אין זה משום שהשטח שעל גבי

דינו להיות כרמלית אם יש בו ד' על ד' או מקום פטור אם אין בו ד' על ד'. נפק"מ בין ב' הצדדים הוא לענין נוף או זיו הבולט לאויר הרה"ר, שאז אעפ"י שרה"ר מהלכת תחתיה מ"מ מכח צד השני הוי על גבה כרמלית, ואפשר שיהיה גם נפ"מ לענין לבינה גופא, שלפי הצד הראשון היה לנו למדוד אויר י' של כרמלית מהקרקע שתחת הלבינה, אבל לפי הצד השני יש למדוד אויר עשרה מעל גבה של הלבינה.

אולם לפי הצד השני הנ"ל יקשה, דא"כ למה כלי לא יחלוק רשות להיות על גבו כרמלית. דאעפ"י שנתבאר למעלה בשם הרשב"א שהכלי לא מבטל את דין הרה"ר מהקרקע שתחתיו, אז זה ניחא רק להסביר מדוע אינו כרמלית משום הצד הראשון, אבל עדיין אינו מוכן מדוע לא יהיה כרמלית משום הצד השני, דהא מ"מ המקום המסוים שעל גבי הכלי יש לו להיות כרמלית מצד עצמו, וכמו בנוף או זיו באויר הרה"ר שאעפ"י שתחתיו עובר הרה"ר על גבו הוי כרמלית.

ונראה שאת הקושיה הזו בא הרשב"א לתרץ באותן מילים שכתב (בדף ה'). "ולמטה מעשרה דהוי הרה"ר אין כלי חולק רשות לעצמו להיותו ככרמלית אלא בטל הוא לגבי הרשות". ולמעלה דחקנו שיש לכיין דבריו עם מה שכתב בדף ז', כי בשני המקומות בא הרשב"א להסביר אותו ענין עצמו (הא דאין כרמלית בכלים). אבל עכשיו נבין שהרשב"א (בדף ה') בא לתרץ מדוע אין הכלי נעשה כרמלית משום הצד השני הנ"ל, וכונת הרשב"א בזה לומר שהמקום המסוים שעל גבי הכלי אינו יכול לחלוק רשות מצד עצמו משום דאויר הרה"ר מבטל את הכלי עד שהמקום שעל גבו אינו נחשב כמקום המסוים לעצמו אלא הוא נחשב כמקום של הרה"ר בתוך הרה"ר, וזה דוקא בכלים לפי שעמידת הכלי ברה"ר היא גופא נחשבת כהשתמשות של הרבים ברשות, דבעל הכלי הוא חלק מן הרבים, וכמו שהאדם העומד ברה"ר מיקרי שמשמש בקרקע של הרה"ר, כן כלים ואכלין שמניחים לזמן מה על מנת שלא

לבטלם הוי זה גופא כהשתמשות ברה"ר, ולכן כמו שמהאי טעמא לא נפקע מתחתם דין הרה"ר, כן על גבם ג"כ הוי הרה"ר. ומה שהרשב"א צריך כאן לטעם חדש לומר שאויר הרה"ר מבטלו, הוא משום דבשלמא על הקרקע שמתחתיו שייך לומר שפיר שעמידת הכלי היא גופא הוי ההשתמשות של בני הרה"ר, וכמו שמצאנו בעמוד גבוה ט' שהשתמשות בני הרה"ר לכיתוף נותנת דין הרה"ר כמו דריסת הרבים, אבל המקום המסוים שעל גבי הכלי הא אין עליו השתמשות לרבים והיה צריך לפקוע מאותו מקום דין הרה"ר ולהיות דינו ככרמלית, משום הכי היה צריך הרשב"א לומר שאויר הרשות מבטלו. ובאור ענין זה של ביטול באויר הרה"ר יש להסביר על דרך זה, שכיון שהמקום המסוים הזה כל כולו אינו אלא כתוצאה מהשתמשות של הכלי בקרקע הרה"ר, א"כ דיינינן ליה כאויר הרה"ר, דהא גם באויר לא עומדות רגלי בני אדם, אלא שאעפ"י כ מיקרי האויר רשות של הרבים משום שבני אדם המהלכים ברגליהם על הקרקע של הרה"ר בוקעים בגופם דרך האויר ובקיעת הגוף היא כהשתמשות באויר, לכן מהאי טעמא גם הכלי עצמו עם השטח של המקום המסוים שעל גבו, מה שהוא בוקע באויר הרה"ר חשיב כמשמש באויר הרה"ר, וכל השתמשות באויר מתבטלת לאויר, ועל כן השטח שעל גבי הכלי אין לו חשיבות לעצמו להיות נחשב כמקום המסוים לעצמו, אלא הוא נחשב כמקום בעלמא באוירו של הרה"ר. אבל נוף או זיו העומדים באופן קבוע באויר הרה"ר אינם כמשמשים עם הרה"ר אלא הם נחשבים בפני עצמם והמקום המסוים שעל גבם נעשה כרמלית.

זכינו בזה להבין שב' הסברות של הרשב"א משלימות זו את זו, דהא אפילו אם תאמר שהמקום המסוים על גבו של הכלי בטל לאויר הרה"ר ולא חולק רשות לעצמו, מ"מ אם מהקרקע שתחתיו היה נפקע דין הרה"ר והמקום שתחתיו היה מקבל דין כרמלית (או מקו"פ בדליכא ד'), אז ממילא היה נמצא שהכלי עומד על קרקע של כרמלית ובהתאם

לכך היה צריך להיות שעל גבו ג"כ רה"ר יהיה מקום בתוך הכרמלית, על כן היה צריך הרשב"א גם לסברא נוספת, ולומר שמתחת הכלי לא נפקע דין רה"ר מטעמא שעומד להסתלק. ובהאי טעמא לחודא דלא נפקע הרה"ר מתחתיו ג"כ לא סגי, משום שמקום המסוים שעל גבי הכלי היה לו לחלוק רשות לעצמו (ואם באנו לעשות רשות חדשה על המקום המסוים הזה שנחלק לעצמו היה צריך להיות כרמלית משום שאין בו דריסת רבים, וכמו שנוף וזיו הבולט לרה"ר הוא על גביו כרמלית). לכן צריך היה הרשב"א גם לסברא שאויר הרה"ר מבטלו שלא יחלוק רשות לעצמו אלא יהיה נחשב כמקום בתוך הרה"ר, כמו שבעלי חיים ואדם אינם חולקים רשות לעצמם אלא נחשבים כמקום בתוך הרה"ר.

אולם כבר נתבאר למעלה שיש הבדל בין אדם ובעלי חיים לכלים, שאדם ובעלי חיים מה שלא חולקים רשות הוא מצד עצמם ולא משום שאויר רה"ר מבטלם, דלעולם הם נחשבים כמקום בעלמא ולא יכולים להיות אף פעם רשות לעצמם, אלא מקבלים את דין

הרשות ששם הם ומצאים, דאם נמצאם ברה"ר הוי מקום ברה"ר ואם נמצאים ברה"ר הוי מקום ברה"ר ואם בכרמלית הוי מקום בכרמלית, ולכן אפילו למעלה מי' אינם נעשים רה"ר (וזהו הטעם המסתבר שלפיכך ידו של אדם המושטת לרשות אחרת, כגון שעומד ברה"ר ומושיט ידו לרה"ר, הוי היר מקום פטור, כמבואר בתוס' עירובין (כ' ע"א תוד"ה לא), משום דכיון דידו בתר גופו גירא וגופו לא נמצא ברה"ר, אז לא מקבלת היד את דין הרה"ר, וגם לא מקבלת את דין הרה"ר משום שהרי היא יצאה מהרה"ר, וכיון שלא מקבלת לא דין רשות זה ולא דין רשות זה, הויא כיד שאינה נמצאת באף רשות, והויא כמקום בעלמא בלי דין רשויות, וזהו מקום פטור). אבל כלים מצד עצמם הם כן יכולים להיות רשות, ומשו"ה למעלה מי' הם נעשים רה"ר, ורק דוקא כשהם בתוך אויר הרה"ר אז יש כח לאויר הרה"ר לבטל את המקום המסוים שעל גביו שלא יהיה חולק רשות לעצמו אלא יהיה כמקום בתוך הרה"ר המתיחס שמו לרה"ר, וכמו שנתבאר.

לפי"ז עולה כמין חומר להבין ענין נוסף, דהנה רש"י בשבת (דף ז' ד"ה דעד"ה הוי כרמלית) כתב דלבינה שאין בה ד' על ד' המונחת בכרמלית, כגון בבקעה, למטה מעשרה הויא מקום פטור דלא תהיה כרמלית חמורה מרה"ר, והר"ן שם הביא שאחרים חלקו על זה וכתבו דנהי דאי קאי כי האי גוונא ברה"ר מקום פטור הוא, בכרמלית מצא מין את מינו וניעור כדאמרינן בפרקא קמא דעירובין, ושם בעירובין מה שאומרת הגמרא מצא מין את מינו וניעור הוא לנעין מכוי שבין הלחיים שלו אין בהן ד' על ד' (עירובין ט'), דאז אם מבחורין הוי רה"ר חשוב בין הלחיים מקום פטור. אבל אם מבחורין הוי כרמלית אמרינן דמצא מין את מינו וניעור להיות כרמלית, ולכאורה לבינה גבוהה ג' ואין בה ד' על ד' המונחת בכרמלית אינה דומה כלל לשם, דהא שם השטח של בין הלחיים שהוא פחות מדע"ד הוא מצורף כשורה ובהמשך אחד עם הכרמלית, ועל כן סברא פשוטה היא דמצא מין את מינו, משום שכיון שהכל בשטח שווה ואין מה שיפסיק ביניהם או השטח הקטן שבין הלחיים מצטרף עם החורף להיות כחד שטח אחד שווה, דהוא נחשב כחלק מתוך השטח הגדול של הכרמלית, אבל לבינה גבוהה ג' העומדת בכרמלית, הא השטח שעל גבה אינו בהמשך אחד עם הכרמלית שמלמטה, דגובה ג' חשיבא הפסק והוא נחלק לעצמו, ובכה"ג איזו סברא ישנה לומר מצא מין את מינו? הא בכה"ג היה צריך לומר שכמו שברה"ר הוא נחלק רשות לעצמו להיות מקו"פ הוא הדין וכ"ש שבכרמלית יש לו לחלוק רשות לעצמו להיות מקו"פ וכמו שכתב רש"י. אבל אם אמרינן שאין לבינה גבוהה ג' חולקת רשות מלמעלה מכח עצמה אלא שעל ידי שהיא מפיקה מתחתיה את דין הרה"ר מלמטה היא נמצאת ממילא כעומדת במקום שאיננו רה"ר. א"כ כשהיא תעמוד בכרמלית לא תוכל לומר שהשטח מלמטה נפקע מלהיות כרמלית, בזה יהיה דומה ממש

לההיא דעירובין דמצא מין את מינו וניעור. אולם הביאור הזה לא יועיל כדעת הרמב"ם שכתב שכור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה (רמב"ם שבת פ"ד ה"ו), והמגיד משנה נשאר בצ"ע מאיפה הוציא הרמב"ם דין זה, והכס"מ כתב דיש לו לתרץ שדעת הרמב"ם היא כמו שכתב הר"ן פ"ק בשבת בשם קצת מפרשים בכרמלית ליכא מקום פטור משום דמצא מין את מינו וניעור. אבל לפי דברינו גם משם אין כלל מקור לכור שבכרמלית, והמקור שכתב הר"ן אינו מועיל אלא על דבר שגובה שלושה, ובאמת הר"ן שם לא דיבר מכור, ואילו אצל הרמב"ם הוא להפך, שלא דיבר על דבר הגבוה שלושה ורק דיבר על כור, וא"כ צדק ה"ה שכתב שאין לרמב"ם מקור לדין זה. וכדעת רש"י יש לומר שלא חולק על סברא פשוטה זו של מצא מין את מינו מלמטה, אלא מה שכלל זאת לדעתו הוי מקום פטור הוא רק משום שחכמים לא רצו שיהיה היכי תמצוי שכרמלית תהיה חמורה יותר מרה"ר (על דרך משל רחוק כמו כהא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולכן נח אסור — חולין דף ל"ג — שאעפ"י שיש טעם לחלק ולהחמיר בכך נח, עם כל זאת אנו משוים אותו לישראל להקל כדי למנוע את ההיכי תמצוי שבן נח יהיה חמור יותר מישראל). ויש גם לדייק כן בלשון רש"י שם שמשמע מתוך סגנון דבריו שהיה מקום לומר שאי קאי בכרמלית אז כיון דלית ביה ד' הוי שם הכרמלית עליו, ומה שהמשך רש"י וכתב: "אם כן מצינו חומר בכרמלית מרה"ר כו' ואנן אמרינן בשמעתין דהאי תופסת עד עשרה מקולי רה"ר הוא", אין הוא בא לסתור את הסברא הקודמת, אלא רצה לומר שלמרות הסברא הקודמת אף על פי כן הוא מקום פטור משום שחכמים לא רצו שתהיה חומרא בכרמלית יותר מברה"ר.